

MAGYAR SZAKNYELVEK A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN

NEMZETKÖZI MAGYAR SZAKNYELVI KONFERENCIA

2017. JANUÁR 18-19-20.

PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM
INFORMÁCIÓS TECHNOLÓGIAI ÉS BIONIKAI KARA

1083 BUDAPEST, PRÁTER U. 50/A

A konferencia rendezői:

MTA Magyar Nyelvi Osztályközi Állandó Bizottság (MTA MNYOB)
Magyar Nyelvstratégiai Intézet (MANYSI)
Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesülete (MANYE)

A konferencia célja, hogy számba vegye a magyar szaknyelvek oktatása, kutatása és használata területén folyó tevékenységeket, és azonosítsa azokat a nyelvstratégiai szempontból releváns problématerületeket, amelyeket az eddig megkezdett tevékenységek lefednek, illetve amelyeket nem, és ahol ezért a kutatásnak és a fejlesztésnek a szervezésen túl kezdeményező feladatai lehetnek. A konferencia elsősorban a magyar szaknyelvekről és szakmai nyelvhasználatról (és a magyarok által szakmai célból használt egyéb nyelvekről) szól, de egyáltalában nem csak alkalmazott nyelvészek részvételére számítunk, hanem olyan személyekére és intézményekére, amelyek közvetlenül vagy közvetve érdekeltek magyar anyanyelvű fiatalok szakmai képzésében és továbbképzésében, illetve a magyar nyelv bármilyen szakmai tevékenység keretében történő használatában.

A konferencia szervező bizottsága

Társelnökök:

Prof. Dr. Bencze Lóránt, a MANYSI igazgatója
Prof. Dr. Prószéky Gábor, a MANYE/MTA MNYOB elnöke

Titkárok:

Bódi Zoltán főosztályvezető (MANYSI)
Szóllósy-Sebestyén András főtitkár (MANYE)

Szervező titkárok:

Mohos László főosztályvezető (MANYSI)
Fata Ildikó titkár (MANYE)

Szervezők:

Sz. Hegedűs Rita főtanácsos (MANYSI)
Szoták Szilvia főtanácsadó (MANYSI)
Tóth Etelka főiskolai docens (MTA MNYOB)

PROGRAM

2017. január 18. (szerda)

10.30–11.00 *Regisztráció*

11.00–11.30 **Megnyitó**

Bencze Lóránt professor emeritus, a MANYSI igazgatója

Prószéky Gábor egyetemi tanár, a MANYE elnöke

11.30–12.15 **Prószéky Gábor** egyetemi tanár:
Pázmány Péter Katolikus Egyetem ITK

*Az informatikai eszközök hatása a magyar nyelvre és a magyar
szaknyelvekre*

A számítógéppel történő hatékony szövegírás megvalósulását azoknak az informatikai eszközöknek köszönhetjük, amelyek olykor a létrehozott szövegekre, azok nyelvezetére is hatással vannak, bár ezt sokan nem észlelik. Számítógépes eszközök nélkül ma már alig születik írásbeli mű, ám ezek működtetési algoritmusai befolyásolni tudják írásunk eredményét, esetünkben a létrejövő magyar nyelvű (szak)szövegeket. Ezek közül a hatások közül járunk körül néhányat az előadásban.

12.15–13.00 **Bősze Péter** professzor:
Semmelweis Orvostudományi Egyetem

A magyar orvosi nyelv

A magyar orvosi nyelv jelentősége, helyzete, teendők.

12.50–14.00 *Ebédszünet*

Kerekasztalok

14.00–15.30 Magyar szaknyelvek a szomszédos országokban

A jogi, a hivatali és a közigazgatási szaknyelv.

Szervező: Szoták Szilvia (MANYSI/KRE/TERMINI)

Vezető: Szabó Mihály Gizella (Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra /
Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat)

Korreferensek: Erdélyi Judit ((Szabó T. Attila Nyelvi Intézet, Kolozsvár)
Beretka Katinka (Szabadka)

15.30–16.00 Kávészünet

16.00–17.30 Az anyanyelvoktatás terminológiája

Szervező: Sz. Hegedűs Rita (MANYSI)

Vezető: Eőry Vilma (MANYSI / Eszterházy Károly Egyetem)

Korreferensek: Hajas Zsuzsa (Nemzeti Pedagógus Kar / DSZC Vegyipari
Szakgimnázium) / Szerecz György (MANYSI)

Az anyanyelvoktatás során a többi műveltségterületnél hangsúlyosabban kell arra törekedni, hogy a már meglévő tudást tegyük explicitté. Ez abból a helyzetből adódódik, hogy a tanulónak természetes módon jelentős háttértudása van már a nyelvről, ugyanakkor ez a tudás gyerekenként igen eltérő lehet. Az explicitté tétel egyik módszere lehet a terminológia fokozatos bevezetése, amit a közös fogalomalkotás, a fogalom tisztázása előz meg. Ha ez a sorrend felborul, tehát először egy tartalom nélküli megnevezést kap a tanuló egy számára érthetetlen magyarázattal, definícióval, akkor értelmetlen magolásra ösztönzünk, elidegenítjük a témát. A gondolkodás fejlődését támogató terminológia megválasztása célszerű pedagógiai szempontból.

Az anyanyelvoktatás nyelvészeti terminológia taneszköz-családonként más-más képet mutatnak, gyakran egy családon belül évfolyamonként eltérő kifejezéseket találhatunk ugyanannak a megnevezésére. Ez már a középiskolai felvételik összeállításakor is gondot okoz a feladatok szövegezésénél, hiszen más-más kifejezéseket kell használni attól függően, melyik tankönyvből tanult a diák. Az egységes szakkifejezés támogatja az oktatást.

A kerekasztal összegzi azokat a gondolatokat, melyek várhatóan közelebb visznek az anyanyelvi oktatás terminológiájának egységesítéséhez és korszerűsítéséhez.

2017. január 19. (csütörtök)

10.00–10.45 Kurtán Zsuzsa ny. egyetemi docens:
Pannon Egyetem

A szakmai nyelvhasználat általános és specifikus jellemzői

A regiszterkutatások keretében a magyarországi és a kisebbségi magyar közösségek sokrétű tevékenységének nyelvi elemzése napjainkban a szakmai nyelvhasználat sokszínűségét tárják fel, ugyanakkor univerzális jellemzők is megállapíthatók. Előadásom középpontjában a tudományterületek, szakmák oktatásának nyelvhasználat áll, ahol a különböző szinteken és színtereken a szaknyelvi regiszterek fejlesztése és értékelése szorosan összefügg a nyelvi tervezési folyamatokkal. A társadalmi sikeresség szempontjából ugyanis jelentősége van a több nyelv – az anyanyelv, a környezetnyelv, valamint az idegen nyelv(ek) – egymást erősítő, értékesen kiegészítő ismeretének, eredményes használatának. Az oktatáshoz és a nyelvfejlesztéshez tudományosan megalapozott, összehangolt döntések szükségesek. A főbb kutatási eredmények háttéréből azokra a csomópontokra, problématerületekre kívánok rámutatni, amelyek a magyar szaknyelvek funkciója szempontjából fontos nyelvi tervezési, stratégiai döntéseket, további kutatásokat és alkalmazásokat igényelnek.

10.45–11.30 Szöllősy-Sebestyén András ny. egyetemi adjunktus:
BME / MANYE

A szaknyelvek pragmatikája

A múlt század közepe óta fokozatosan diszciplinárisan önállóvá vált szaknyelvkutatást kezdettől fogva kísérti a kérdés, hogy egyáltalában léteznek-e szaknyelvek; avagy amit bizonyos nyelveken bizonyos kutatók szaknyelveknek neveznek, csupán ugyanazoknak a természetes emberi nyelveknek -- durván szólva -- eltorzított, finomabban szólva funkcionálisan módosult változatai. Figyelemre méltó, hogy a szaknyelv fogalmát a

legélesebben a szigorú elméleti nyelvészek, illetve a nyelvhasználat minősége iránt legérzékenyebb szakbarbárok szokták elutasítani.

Erre a kérdésre valószínűleg ez az előadás sem tud végleges választ adni, csupán azt próbálja demonstrálni, hogy azok a kutatások, amelyek multidiszciplináris pragmatikaelméleti keretben vizsgálják a nyelvhasználatot és a nyelveket is, képesek fogalmi különbséget tenni szakmai nyelvhasználat és szaknyelv között. Ez az álláspont összhangban van a legtöbb laikus intuíciójával is, aki képes megkülönböztetni, amikor egy szakember szakmai tevékenysége során szakmája nyelvét használja, attól az esettől, amikor úgymond mindennapi, köznyelven beszél.

Az előadás közelebbről azokat az elméleti fejleményeket igyekszik számba venni a nyelvészetben belül és azon kívül, amelyek véleményünk szerint lehetővé tették, hogy a szaknyelvkutatás, KURTÁN ZSUZSA: *Szakmai nyelvhasználat* című, a maga idejében összefoglaló művének megjelenése, 2003 óta olyan egységes diszciplínává integrálódjék, amelynek a pragmatikaelmélet az adekvát kerete.

11.30–12.00 *Kávészünet*

12.00–12.45 **Fischer Márta** egyetemi docens:
BME GTK Idegen Nyelvi Központ

Magyar szaknyelvek – uniós terminológia – kihívások

Az előadás az uniós terminológia magyar szaknyelvekben betöltött szerepét járja körül. Az előadás első részében bemutatom az uniós terminológia sajátosságait, különös tekintettel a magyar uniós terminológiára és alkotásának folyamatára. Az előadás második részében bemutatom, milyen kihívásokkal találkozhatunk e folyamatban, és milyen szerepet vállalhatnak e kihívásnak való megfelelésben a fordítók, terminológusok, nyelvészek és szakemberek.

12.45–14.00 *Ebédészünet*

Kerekasztalok

14.00–15.30 A magyar jogi szaknyelv

Szervező: Dobos Csilla (Miskolci Egyetem BTK Modern Filológiai Intézet)

Vezető: Szabó Miklós (Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar)

Korreferensek: Kurtán Zsuzsa (Miskolci Egyetem, OTKA kutatócsoport)

Vinnai Edina (Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar)

Vincze Veronika (MTA, Szegedi Tudományegyetem)

A jogi szaknyelv más szaknyelvekhez képest kivételes helyzetben van amiatt, hogy sokkal gyakrabban szembesül a közérthetőségre irányuló elvárással a laikusok és a nyelvészek részéről, ami gyakran egy nyelvtisztítói, egyszerűsítésre irányuló törekvésben fejeződik ki. Az 1970-es évek óta azonban egyrészt átgondoltabb, tudományos igényű közeledés tapasztalható a nyelvészet részéről, másrészt a jogászok (egy része) is felismerték, hogy a nyelv nem csupán egy semleges közvetítő eszköz a jog gyakorlása, művelése során. A tág értelemben jog és nyelv / nyelv és jog irányzatának számos leágazása (igazságügyi nyelvészet, etnometodológiai konverzációelemzés, diskurzuselemzés, jogi pragmatika, courtroom studies stb.) és hatalmas szakirodalma alakult ki mára, melyek számos olyan összefüggésre, jelenségre világítanak rá, melyek a laikusok joghoz való hozzáférését alapvetően meghatározzák és befolyásolják. Az utóbbi 10-20 évben Magyarországon és a Kárpát-medencében is egyre több jogász, nyelvész, fordító foglalkozik a magyar jogi szaknyelvvvel mind az elmélet, mind a gyakorlat oldaláról.

A kerekasztal résztvevői a jogtudomány, nyelvtudomány és az informatika képviselőiként egy 15 évvel ezelőtti és egy jelenleg megvalósítás alatt álló kutatásról is beszámolnak.

15.30–16.00

Kávészünet

16.00–17.30 Eredeti és fordított szakszövegek minősége

Szervező: Heltai Pál (ELTE BTK Fordító- és Tolmácsképző Tanszék)

Vezető: Klaudy Kinga (ELTE BTK Fordító- és Tolmácsképző Tanszék)

Korreferensek: Horváth Péter (Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK)

Dróth Júlia (Károli Gáspár Református Egyetem BTK)

Elsősorban nem nyelvészek diskurzusaiban gyakran találkozunk azzal a sommás véleménnyel, hogy a fordítások rosszak, és rontják a magyar nyelvet. Valóban sok rossz fordítással találkozunk, de vajon az eredetileg magyarul írt szövegek mindig kifogástalanok? A jó fordítók nyelvileg képzett és tudatos nyelvhasználók. Bár az idegen nyelv interferenciája az ő fordításaikban is előfordulhat, a képzett fordítók szakfordításai nem feltétlenül rosszabbak, mint a magyar szakemberek eredetileg magyarul írt művei. Az eredeti szakszöveg és szakfordítás közötti határvonal egyébként is elmosódik, mert a szakemberek „eredeti” műveiket külföldi (főleg angol) szakirodalom alapján hozzák létre, és ennek során gyakran gátlástalanabban veszik át az eredeti szöveg terminusait és megfogalmazásait, mint a fordítók.

Az eredeti szövegek minőségét az idegen nyelvi hatásokon kívül az is ronthatja, hogy az eredeti magyar szakszövegek szerzői egyszerűen nem fordítanak elég gondot az egyértelmű, érthető fogalmazásra. Magyarról idegen nyelvre fordítás során derül ki, hogy sokszor mennyire nem egyértelmű, pongyola, vagy akár a nyelvi normáknak nem megfelelő az „eredeti” magyar szöveg. Egyes kísérleti adatok szerint a szöveg minősége alapján nem lehet megkülönböztetni a fordított és nem-fordított szövegeket.

Vajon csak a fordítások felelősek-e a nyelv változásaiért? A kontaktusnyelvészet és a fordítástudomány szerint a nyelvi kölcsönhatások részben a fordításokon, részben a közvetlen érintkezéseken keresztül terjedtek és terjednek. A mai korban különösen nagy a közvetlen érintkezések jelentősége. Német kutatások szerint az angolszász nyelvhasználati normák az utóbbi időben kimutathatóan befolyásolták a német nyelvhasználati normákat, az viszont nem bizonyítható, hogy ebben a fordítások játszották a főszerepet. Ha a fordítások és az eredeti szövegek nyelvi megformálásának minőségét hasonlítjuk össze, akkor a minőséget a következő szempontok szerint értékelhetjük:

❖ Megfelelnek-e a szöveg nyelvi jellemzői a feltételezett olvasóközönségnek? Nem használ-e fölösleges zsargont (nagyközönségnek szóló szövegek esetében)? Helyénvaló-e az idegen szavak/terminusok használata?

❖ Vannak-e olyan fogalmazási hibák, amelyek megnehezítik a megértést? (Szórend, egyeztetés, toldalékolás, fölösleges szavak, rossz szókapcsolatok, mondatok közötti összefüggés hiánya, stb.)

❖ A hagyományos nyelvhelyességi kérdések szempontja: terpeszkedő szerkezetek, *ami/amely*, stb., helyesírás és központosítás.

2017. január 20. (péntek)

10.00–10.45 **Fóris Ágota** egy. docens – **Tamás Dóra Mária** egy. adj.:
KRE Magyar Nyelvtud. Tsz. – ELTE BTK FTT

Terminológia nemzeti és nemzetközi keretek között

10.45–11.30 **Kis Ádám** címzetes docens:
ELTE BTK / Szak Kiadó

Szöveg és terminológia

30 évvel ezelőtt a szaknyelvek és a terminológia összefüggéseivel és különbözőségével foglalkoztam. Az eltelt időben szakkönyvkiadóként a terminológia elsősorban a szakszövegek fordítása kapcsán gyakorlati szempontból foglalkoztatott. Az ebben az időszakban megfogalmazott elgondolásaim ehhez kapcsolódtak: a terminusok szövegbeli helyét kutattam, ehhez kapcsolódóan a terminusalkotást a szöveglétrehozás során. Tapasztalataim szerint a terminus alapvetően nem rétegnyelvi probléma, a szaknyelvekhez való kötése gyakorlati értelemben elkerülhetetlen, de jelen van minden regiszterben, jellegzetességét az olvasó nyelvi tevékenységének indukálása jelenti. Ezt a gondolatot fejtem ki előadásomban.

11.30–12.00 *Kávészünet*

Kerekasztal

12.00–13.30 Szaknyelvi kommunikáció, terminológia

Szervező: Szoták Szilvia (MANYSI/KRE/TERMINI)

Vezető: Bölcskei Andrea (Károli Gáspár Református Egyetem)

Korreferensek: Kuna Ágnes (MTA ITK – PPKE ITK / KRE BTK)
Szoták Szilvia (MANYSI / KRE / TERMINI)

A kerekasztal-beszélgetés a több tudományterület ismeretanyagát hasznosító földrajzi névi egységesítéshez, továbbá a műszaki és az orvostudományok területéhez kapcsolódó terminológiai jellegű kérdéseket tárgyal. Részletezve bemutatja az egyes szakkifejezések nyelvi, szemléletbeli sajátosságainak a szakterületi kommunikációban betöltött szerepét.

13.30–13.45 Könyvbemutató

Reményi Andrea Ágnes & al. (szerk.):
Távlatok a mai magyar alkalmazott nyelvészetben

13.45–14.00 Zárszó (Szöllősy-Sebestyén András)